

Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk

nr. 1/2, jaargang 9, januari/februari 2009

Uitgave: 8 PSO's en NvD. Redactie: Wim Keizer, tel. 023 – 5546387, e-mail wkeizer@soobbozh.nl

---

Van de redactie

“Het lijkt alsof er een grote verdragings-machine is aangezet.”

Citaat dat ik de afgelopen weken opving in relatie tot het beleid van de VOB (School-bieb) en van OCW (geen nadere berichten over aanwending € 20 miljoen bibliotheek-vernieuwing).

Het officiële vernieuwingsproces lijkt te haperen, de vaart is eruit, de vele vragen die het bestuurlijke akkoord van 15 december 2008 opriep zijn nog niet beantwoord.

Op mijn vraag of het gerucht waar is dat de aanstelling van een programmamanager belemmeringen ondervindt waardoor ook de inzet van de OCW-gelden in 2009 flink vertraagd wordt, reageerde OCW niet. Tot de behandeling in de Kamercommissie van OCW komt er geen nader nieuws.

Ondertussen is het *Agendateam* van de VOB gewoon bezig, op basis van het vooralsnog *ongedekte* Jaarplan 2009, verder aan innovatie te werken...

Niet alleen bibliotheken, maar ook kranten hebben te maken met de gevolgen van de digitalisering. Maar zij hebben eigenlijk liever *minder* overheidsbemoedening (met *alle* media, dus ook omroepen...) dan *meer*.

Verwerft Google zich het monopolie op de toegang tot informatie? En als dat zo is, moeten we er dan bezorgd over zijn?

Lees erover in deze Nieuwsbrief.

Wim Keizer,
2 februari 2009

OCW bezig met proces beeld- en visievorming

“We zitten vooralsnog volop in het proces van beeld- en visievorming en van praktische uitwerkingen. 12 februari a.s. heeft de

Tweede Kamer een Algemeen Overleg over het bibliotheekdossier. Tot dat tijdstip worden er in iedere geval geen besluiten genomen en/of openbaar gemaakt.”

Dat was begin januari het antwoord van OCW op de vraag wanneer allerlei vragen die rond het bestuurlijk akkoord van 15 december 2008 gerezen zijn kunnen worden beantwoord.

Inmiddels is de vergadering verschoven van 12 naar 18 februari. De wat tegenwoordig in de Tweede Kamer heet “voortouwcommissie” van OCW vergadert dan met de minister van 10.30 tot 13.00 uur [in de Troelstraal](#).

VOB trekt wenkbrauwen op over verplichting bibliotheken in akkoord

De VOB heeft zeer de wenkbrauwen opgetrokken over de afspraak in het bestuurlijk akkoord van 15 december dat bibliotheekorganisaties die niet meewerken aan de implementatie van de bestuurlijke afspraken over de landelijke openbare digitale bibliotheek geen deel meer uit maken van het stelsel en geen aanspraken meer kunnen maken op middelen binnen dat stelsel.

Dat zegt vice-voorzitter **Gerard Reussink** in BibliotheekBlad nr. 1/2009 (15 januari).

Geen goede gevoelens

Reussink herhaalt eerst nog eens de bestuursuitspraken van de ledenvergadering van december dat het VOB-bureau van meet af aan een rol moet hebben in de uitvoering van de innovatieagenda. “In de bestuurlijke afspraken is niets terug te vinden van een betrokkenheid van de VOB bij de innovatieagenda in 2009. Dat levert bij ons geen goede gevoelens op aangaande de toekomst van het sectorinstituut. De projectgroep die in 2009 belast zou zijn met de innovatieagenda wordt in de bestuurlijke afspraken nergens gepresenteerd als ‘voortuitlopend op de

vorming van het sectorinstituut'. Dat die link niet wordt gelegd, verontrust ons enigszins."

Hoogst verbazingwekkend

Wat het andere punt betreft (geen aanspraak op middelen) zegt Reussink het hoogst verbazingwekkend te vinden dat er ineens zo'n "ontzettend zware verplichtende bepaling" komt terwijl gemeenten, provincies en rijksoverheid naar aanleiding van de Proeve van wet van de VOB hebben gezegd geen nieuwe bibliotheekwet nodig te vinden. "Als er zo afwijzend wordt gereageerd op onze Proeve van wet en er duikt dan zo'n bepaling op in het bestuursakkoord, dan snap ik dat niet. De consequentie kan zijn dat er bibliotheken buiten het stelsel gaan vallen. Het grootste deel van de middelen wordt door gemeenten gegeven. Als bibliotheken niet meedoen, dan doen ze dat niet omdat ze er geen zin in hebben, maar omdat ze er van hun gemeente financieel niet de ruimte voor krijgen. En vervolgens zeggen diezelfde gemeenten in VNG-verband: straf ons dan maar, als we niet meewerken, trap ons er maar uit. Met als consequentie dat de hele voorziening op de tocht staat. Ik begrijp dat gewoon niet, ik vind het een heel merkwaardige bepaling in zo'n akkoord."

Agendateam werkt door

Terwijl wij in gespannen afwachting zijn van de bezetting en taken van het door OCW, IPO en VNG in december tot *projectgroep* afgezwakte programmabureau uit het rapport van de commissie-Calff, is het *Agendateam* van de VOB volop bezig met de uitvoering van het innovatieprogramma uit *de VOB-agenda voor de toekomst*. En horen we ook niets over de tot *expertnetwerken* afgezwakte innovatiecentra uit het land, waarvan één bibliotheek of PSO als trekker, aanspreekpunt en eerstverantwoordelijke fungeert (zie punt 13 [bestuurlijk akkoord](#) OCW, IPO en VNG van 15 december 2008).

We horen dus ook niets over de wijze waarop de € 20 miljoen OCW-innovatiegeld in 2009 zal worden ingezet. Het Agendateam werkt op basis van het Jaarplan 2009 van de VOB, waarvan 11 december in de ledenvergadering is vastgesteld dat dit een hoog 5-december-gehalte heeft (bij de vele PM-posten stond: *Indien er landelijk vernieuwingsgeld beschikbaar komt, wordt deze post geactiveerd*).

Mijnbibliotheek.nl

In vervolg op de discussiebijeenkomsten die **Peter van Eijk** (interimmanager Bibliotheek.nl bij de VOB, clustermanager van de thema's ICT, HRM en Marketing en één van de procesmanagers van de ontvlechting) op 1 juli, 9 oktober en 26 november 2008 organiseerde met belangstellenden (zie ook Nieuwsbrief november), is nu invulling gegeven aan het idee om voor de verdere ontwikkeling van *Mijnbibliotheek.nl* twee werkgroepen in het leven te roepen:

- de werkgroep Functionaliteit;
- de werkgroep Exploitatie.

Peter van Eijk schrijft in een mail van 20 januari aan de deelnemers van de werkgroepen dat de VOB streeft naar interactie met deze deelnemers. Peter neemt zelf deel in beide werkgroepen. *Hij zal alle ideeën en uitwerkingen waar mogelijk proberen te verbinden met de landelijke innovatieaanpak van het ministerie van OCW (cursivering van mij - wk).*

Dennis Eijsten van de VOB heeft de trekkersrol in de werkgroep Functionaliteit en **Dirk Houtgraaf** in de werkgroep Exploitatie. De discussieresultaten worden ingezet als de belangrijkste bouwstenen voor een bestuursnotitie die op 18 juni wordt behandeld in de VOB-ledenvergadering. De bedoeling is dat de VOB na de ledenvergadering opdracht geeft tot de bouw van *Mijnbibliotheek.nl*.

HRM

Wat HRM betreft, meldt de digitale [Nieuwsbrief voor de toekomst nr. 10](#) van de VOB dat er nog maar een paar plekken vrij zijn voor het door de VOB ontwikkelde traject [organisatie-ontwikkeling](#) (het [goudklompjes-verhaal](#)).

Marketing

Op marketinggebied meldt dezelfde Nieuwsbrief dat de VOB in twee rondetafelgesprekken bibliotheken heeft gevraagd naar hun ideeën over [retailmarketing](#).

Tijdens de eerste bijeenkomst op 8 januari kwamen bibliotheken aan bod die al aan het herinrichten zijn. Op 15 januari heeft een groep bibliotheken gediscussieerd, die nadacht over een mogelijke herinrichting. De vraag was: 'Wat heb je nodig van de VOB?'. Ofwel: "Welke initiatieven moeten we gezamenlijk ontplooiën om jou (als bibliotheekdirecteur) te helpen?"

De uitkomsten worden nu op een rij gezet en uitgewerkt naar mogelijke initiatieven. Deze worden door de VOB binnenkort toegezonden aan en besproken met de deelnemers.

De VOB houdt ook [goeroebijeenkomsten](#).

De [Nieuwsbrief voor de toekomst nr. 9](#) meldde verder: "De werkgroepen Marketing en HRM van de VOB denken momenteel na over een [tweede serie bijeenkomsten](#), naast de serie goeroebijeenkomsten. De tweede serie wordt georganiseerd voor medewerkers marketing en communicatie. Het uitwisselen van kennis en inzichten is één van de prioriteiten van de *Agenda voor de toekomst*. Na het presenteren van de Agenda hebben de werkgroepen HRM en Marketing van marketeers het verzoek gekregen om bijeenkomsten te organiseren en de professionals op die manier met elkaar in contact te brengen.

De VOB heeft daarop rondetafelbijeenkomsten georganiseerd voor een kleine groep marketingprofessionals - op minimaal NIMA-B-niveau - die dagelijks met marketing bezig zijn. De bijeenkomsten worden aangestuurd door SRM (een opleidingsinstituut). De eerste van deze bijeenkomsten wordt op 10 februari gehouden.

Omdat de belangstelling voor marketing groot is en ook anderen hebben gereageerd op de uitnodiging voor de goeroebijeenkomsten, is het idee voor de tweede serie ontstaan."

Het bestuurlijk akkoord gaat ervan uit dat er geen OCW-innovatiegeld naar HRM en marketing gaat en verwijst naar het bestel-takenbudget van de VOB.

Collectiebeleid

Voor innovatie van (digitaal) collectiebeleid is er uit de € 20 miljoen van OCW € 5,58 miljoen beschikbaar. Voor het bestuurlijk akkoord er kwam, had de VOB al **Ronald Spanier**, directeur van het Servicecentrum Flevolandse Bibliotheken (SFB), ingeschakeld om vorm te geven aan de plannen uit de *Agenda voor de toekomst* voor het collectiebeleid. De *Nieuwsbrief voor de toekomst* meldde (zie ook het [VOB-bericht hierover](#)): "In zijn projectplan ligt de nadruk op een goede digitale infrastructuur en een optimale samenwerking tussen de bibliotheken. Dit houdt onder andere in dat de collectie integraal doorzoekbaar wordt en dat de klant meer digitale content kan raadplegen. Ook

maken bibliotheken onderlinge afspraken over aanschaf- en bewaarbeleid.

Dit zijn de vier prioriteiten in de aanpak:

1. *Afstemming*

Dit betekent de verdere uitvoering van de provinciale collectieplannen (inclusief afspraken over het bewaarbeleid) en het complementeren van de provinciale samenwerkingscollecties en zwaartepuntcollecties tot een afgestemde landelijke samenwerkingscollectie (starten met koplopers). Afspraken maken over zaken als aanschaf, profielen, beschikbaarstelling en bewaarbeleid. Aparte aandacht is nodig voor film en bladmuziek. Lacunes moeten in beeld worden gebracht.

2. *Presentatie en gebruik*

Hieronder vallen zaken als uitbreiding van thuisgebruik digitale content, het regelen van nieuwe licenties, aan de slag met bestaande etalages en het ontwikkelen van nieuwe etalages, het starten van een kernredactie, het harmoniseren van tarieven en voorwaarden, het verrijken van de nationale bibliotheekkaart.

3. *Distributie*

De levering van materialen via de lokale bibliotheek moet worden verbeterd. Onderzocht moet worden wat de haalbaarheid is van levering van materialen (IBL/Zoek&Boek) binnen 1 à 2 dagen.

4. *Verbreiding*

Uitbreiding van de samenwerking met landelijke instellingen (CDR, KB, UB'en, onderwijs, publieke omroep)."

Schoolbieb op laag pitje; zoektocht naar exploitanten

1. De redactiewerkzaamheden voor Schoolbieb in de afgelopen jaren (tot en met 2008) zullen wij niet doorzetten;
2. Er zal een overgangsredactie in afgeslankte vorm komen die zich vooral bezig zal houden met het verrijken van de bestaande PO- en VMBO-dossiers met content op het terrein van beeld en geluid. Het accent ligt daarbij minder op het maken van nieuwe dossiers. Deze redactie zal voor maximaal een half jaar worden ingesteld en bestaat uit 4-5 redacteurs en 1 hoofdredacteur, allen op basis van 1 dag per week.
3. Al eerder is aan de Davindi-redactieleden een bericht gestuurd over Davindi. Daarin

is aangegeven dat Kennisnet de doelgroepen van Davindi gaat beperken tot PO- en VO-onderbouw. Het is aan de toekomstige strategische samenwerkingspartner en exploitant van Schoolbieb om te bepalen wat zij met Davindi gaat doen. Tot het moment van overname zal de VOB niet verder investeren in redactie-werkzaamheden.

Dat schreef de VOB in een brief van 13 januari 2009 aan haar leden en aan de PSO's, nadat NBD/Biblion had laten weten het voorstel rond Schoolbieb (zoals behandeld in de VOB-ledenvergadering van 11 december 2008) definitief terug te trekken.

Signalen

De VOB zegt dat diverse signalen er op wijzen dat een ruime meerderheid van de leden positief staat tegenover Schoolbieb. Om die reden oriënteert de VOB zich op alternatieve strategische opties voor de exploitatie van Schoolbieb. De VOB denkt dat er wellicht PSO's zijn die op dit vlak iets willen, want aangekondigd wordt een overleg met "die PSO's die hiervoor belangstelling tonen."

Ontvlechting VOB: processen en projecten met fasen en klankbord

Het ministerie van OCW en het bestuur van de VOB hebben namens het zogenaamde *Opdrachtgeversoverleg ontvlechting VOB* een aantal branchegeenoten en enkele externen gevraagd zitting te nemen in een klankbordgroep.

OCW en VOB zeggen in een brief van 15 januari waarin leden van de klankbordgroep worden gevraagd dat de ontvlechting een complex proces is. Er moet overeenstemming en draagvlak ontstaan over het precieze onderscheid tussen besteltaken en brancheactiviteiten. Tijdens de splitsingsoperatie moet er continuïteit blijven in de activiteiten van de VOB, zowel wat betreft haar reguliere dienstverlening als ten aanzien van haar bijdragen aan de innovatie. En alle betrokken partijen moeten in alle stadia van de ontvlechting een duidelijke rol spelen.

Suggesties

De rol van de klankbordgroep is het naar voren brengen van suggesties, kennis en ervaring, meedenken over oplossingen en reageren op aangedragen voorstellen. De groep heeft geen formele status, leden nemen deel op persoonlijke titel.

Voor de ontvlechting is een gefaseerde projectaanpak gekozen: initiatiefase, definitiefase, ontwerpfasen, voorbereidingsfase en implementatiefase.

Aansturing en uitvoering

Het project wordt aangestuurd door een opdrachtgeversoverleg, waarin de VOB en OCW zitting hebben. De uitvoerende werkzaamheden vinden in de definitiefase plaats in een projectgroep, waarin zitting hebben medewerkers van OCW, het VOB-bureau, de procesmanagers van de ontvlechting en de projectsecretaris.

Het opdrachtgeversoverleg bestaat uit:

- **Marjan Hammersma** (Directie Media, Letteren en Bibliotheken, OCW);
- **Herman Hofenk** (Directie MLB, OCW);
- **Gerard Reussink** (VOB-bestuur);
- **Nan van Schendel** (VOB-bestuur).

De projectgroep bestaat uit:

- **Theo Bijvoet** (OCW);
- **Marcel Eijffinger** (OCW);
- **Carin Klompen** (VOB);
- **Peter van Eijk** (Van Eijk Management & Advies);
- **Johannes Boelens** (PriceWaterhouse-Coopers).

De laatste twee zijn in de definitiefase procesmanagers (in opdracht van de opdrachtgeversgroep).

Opschaling van PSO's regionaal of functioneel?

Kan de door de Stuurgroep Bibliotheken gewenste opschaling van PSO's het beste regionaal of functioneel verlopen?

Die vraag komt op door passages in de in het blad *Herkousteen* van 15 januari 2009 afgedrukte nieuwjaarstoespraak van **Ton Brandenburg**. Ton is directeur van de Zeeuwse Bibliotheek en Herkousteen is het

blad van deze organisatie. Ton was lid van de commissie-Calff. Hij zei in zijn nieuwjaarstoespraak: "Vanuit IPO/VNG wordt aangedrongen op opschaling van de PSO's en daarbij wordt het onzalige idee gelanceerd om Zeeland samen te laten gaan met Brabant en Limburg. Natuurlijk, wij houden van onze collega's in het Zuiden, maar functionaliteit hoeft niet per se samen te gaan met regionaliteit. Zeeland heeft op dit moment een stevigere, meer inhoudelijke band met bijvoorbeeld Groningen en Utrecht dan met de buurprovincies. De ontwikkelingen zullen ons uitdagen zelf met voorstellen te komen. De gedeputeerde van Zeeland staat in ieder geval achter ons, hebben wij in Terneuzen begrepen."

Commissie-Brinkman moet adviseren over innovatie pers

Minister **Ronald Plasterk** van OCW heeft 12 januari een commissie ingesteld die binnen drie maanden advies moet uitbrengen over de manier waarop innovatie van de pers gestimuleerd en gefinancierd kan worden. Daarnaast moet binnen zes maanden geadviseerd worden over de toekomst van de nieuws- en opinievoorziening in Nederland, toegespitst op de rol van de pers.

Gedrukte pers

De opdracht aan de commissie heeft betrekking op de gedrukte pers, met name voor zover zij van belang is voor de informatievoorziening en opinievorming van burgers in Nederland. In de praktijk betekent dit volgens de minister: dagbladen (gratis en betaald), nieuwsbladen, huis-aan-huisbladen en opinietijdschriften, niet alleen landelijke maar nadrukkelijk ook lokale en regionale. Het werk van de commissie heeft geen betrekking op de omroep en evenmin op zelfstandige aanbieders van (journalistieke) informatie via internet.

Discussie in november

De aanleiding voor de instelling van de commissie is de in november 2008 in de Kamer gevoerde discussie over het persbeleid. Het aantal abonnees neemt af (en daarmee de inkomsten uit abonnementen). Ook de advertentie-inkomsten nemen af, versneld door de kredietcrisis.

De commissie bestaat uit:

- **Elco Brinkman** (voorzitter Bouwend Nederland, voorzitter Koninklijke Bibliotheek, voorzitter Koninklijke Vereniging voor het Boekenvak en oud-minister van WVC, bij de ouderen onder ons nog bekend van bezuinigingen op bibliotheekwerk) (voorzitter commissie);
- **Inge Brakman** (tot 1 april 2009 voorzitter van het Commissariaat voor de Media);
- **Bart Brouwers** (hoofdredacteur Spits);
- **Paul Molenaar** (voorheen Ilse Media en Sanoma);
- **Rimmer Mulder** (hoofdredacteur Leeuwarder Courant);
- **Peter Schrurs** (vertrekend directeur VPRO) en
- **Yvonne Zonderop** (voormalig adjunct-hoofdredacteur de Volkskrant).

Gratis voor 18-jarigen

Inmiddels heeft Plasterk de commissie meegegeven het idee van de Franse president **Nicolas Sarkozy** te bekijken om 18-jarigen een gratis jaarabonnement op een krant te geven. Het gaat in Frankrijk om een experiment waarbij uitgevers de krant betalen en de overheid zorgt voor transport en bezorging.

Verdienmodel

Wat innovatie van kranten betreft, speelt een belangrijke rol dat veel informatie, ook van kranten, op internet gratis is en het *verdienmodel* van kranten (advertenties en abonnementsgelden) nog vast zit aan de papieren uitgaven, die onder druk staan. Een groot verwijt vanuit de krantenwereld is dat de rijksoverheid de concurrentie van de publieke omroepen voedt met belastinggeld, zodat er geen *level playing field* bestaat in het gevecht om de media-aandacht. Minister Plasterk wil voor kranten een innovatiefonds instellen van € 8 miljoen (door 4% van de STER-opbrengsten daaraan te besteden, iets wat wettelijk is toegestaan). Maar de uitgevers en hoofdredacteurs vinden € 8 miljoen veel te weinig en spreken over "kruimels". Het is over dit geld waar de commissie-Brinkman over moet adviseren.

Valse concurrentie door omroep

In een [brief van 14 december 2008](#) wezen 44 uitgevers, hoofdredacteurs en directeurs van dagbladen en tijdschriften op de oneigenlijke concurrentie vanuit de omroep. Plasterk had in november gezegd

niet veel te kunnen doen voor de geschreven media en de onafhankelijkheid van de pers niet aan te willen tasten. Het zou niet aan de overheid zijn om verliesgevende exploitaties overeind te houden. De brief zegt: "Dit mag allemaal waar zijn, maar de ondertekenaars zouden deze opmerkingen graag in verband brengen met de jaarlijkse steun van ruim 500 miljoen euro aan de publieke omroep (exclusief circa 200 miljoen aan reclamegelden). Een minister die een 'breed mediabeleid' zegt na te streven kan pers en publieke omroep niet los van elkaar beschouwen. Het is wellicht niet mogelijk en niet wenselijk de gedrukte media financieel te steunen, maar u kunt als verstrekker van subsidie aan de publieke omroep wel zorgen voor een eerlijker speelveld."

Verscheidene vlakken

De briefschrijvers vinden dat zij op verscheidene vlakken concurrentie ondervinden:

- de reclame op de publieke omroep heeft een negatieve invloed op de advertentie-volumes en -tarieven bij de gedrukte media;
- de tijdschriften die door de omroepen naast hun rtv-gidsen in de markt worden gezet met grote campagnes (Maria, Kassa, Eva, Vier!);
- de omroepgegevens, dat wil zeggen data die met geld van de overheid zijn verzameld, zijn nog steeds niet beschikbaar voor de gedrukte media zoals ze beschikbaar zijn voor de rtv-gidsen van de publieke omroep;
- de internetsites van de publieke omroep trekken niet alleen bezoekers weg bij de sites van de gedrukte media, maar ook adverteerders.

De briefschrijvers zeggen zich niet te willen keren tegen al het goede dat publieke omroepen te bieden hebben, maar vragen zich wel af of het publiceren van tijdschriften en het bouwen van websites niet wat ver staan van de oorspronkelijke taak van de publieke omroep. "In elk geval zorgen deze activiteiten, samen met het uitzenden van reclame, voor concurrentievervalsing. De gedrukte media moeten immers opboksen tegen een concurrent die zich financieel gesteund weet door de overheid, waardoor het extra moeilijk is voldoende gelden te vergaren die nodig zijn om innovaties te plegen. Een echte pluriformiteit van de media is niet gebaat bij eenzijdigheid van de kant van de overheid."

Hand in eigen boezem?

Dat de krantenwereld ook wel de hand in eigen boezem steekt, blijkt uit een interview dat **Elsbeth Ety** 3 januari in NRC Handelsblad had met **Kees Spaan**, voorzitter van de Nederlandse Dagbladpers (NDP, de *brancheorganisatie* van de directeurs van krantenbedrijven). Spaan was mede-ondertekenaar van de brief van 14 december.

Kostenopbouw

De kostenopbouw van een krant is blijkens [het jaarverslag 2007 van de NDP:](#)

- 26,1 % redactionele kosten;
- 20,6 % vervoer en bezorging;
- 13,5 % techniek;
- 12,1 % behuizing, rente en management;
- 9,8 % abonnementenwerving en -administratie;
- 9 % advertentiewerving en -administratie;
- 9 % papier.

Strategisch inzicht schoot tekort

Kees Spaan zegt hierover: "Zodra de elektronische drager als vervanger van papier zijn intrede doet, verandert er heel veel. Dan ben je een hoop kosten kwijt. Maar er is nu geen acceptabele vervanger voor papier. Tenzij je in de laptop een vervanging ziet. Maar dan moet je mij het verdienmodel aanreiken waarmee ik voor de journalistieke inhoud een prijs kan vragen. Als ik die gratis weggeef zonder voldoende advertentievolume heb ik geen inkomsten. Op dat vlak heeft het strategisch inzicht van uitgevers tekort geschoten. Want hoe zijn de gratis internetmedia tot stand gekomen? Op basis van nieuws uit de krant. We zijn dus veel te laat wakker geworden op het punt van agressieve bescherming van het copyright en onze databankrechten."

Spaan zegt dat er nieuwe verdienmodellen moeten komen. "Het oude verdienmodel is de mist ingegaan met de komst van internet. Het aantal lezers dat bereid is voor de inhoud te betalen is afgenomen. Grof gesteld blijven de kosten gelijk, terwijl de inkomsten afnemen, dus moet er iets gebeuren. Zonder een nieuw verdienmodel worden uitgevers gedwongen te reorganiseren."

Twee dingen nodig

- Spaan vindt dat er twee dingen nodig zijn:
- a. geen oneerlijke concurrentie met publiek geld;
  - b. innovatie bij de kranten zelf.

Lage tarieven STER

Over a. zegt hij: "De concurrentie door de omroepen wordt met publiek geld gevoed en heeft lage tarieven voor de STER tot gevolg die ook uitstralen op de advertentietarieven voor dagbladen en commerciële omroep. Plasterk noch de Kamer wil opheffing of kortwieken van de STER. Dat financiële gat zou immers gevuld moeten worden door de schatkist bij gelijkblijvende activiteiten op de drie netten. Drie netten zijn nodig om het huidige aantal publieke omroepen te kunnen plaatsen, samen met de collectieve bijzondere taken. Daarnaast kan de publieke omroep vanuit een zeer gering risicoprofiel met publiek geld experimenteren op mobiele platforms. Tegen die achtergrond moeten dagbladen vanuit eigen kasstromen en daarbij behorend ondernemersrisico die innovatie plegen. Daar kan het innovatiegeld van Plasterk wel bij helpen, maar ook niet meer dan dat."

Persoonlijker

Over b. zegt hij dat informatieproducten moeten worden vernieuwd. "Volgens mij zou je bij regionale kranten een veel persoonlijker, bijna postcodegestuurde berichtgeving moeten aanbieden. Dat vraagt een veranderde journalistieke arbeid en een andere journalistieke inrichting van de redactie." En: "De dagbladen, die met hun verdienmodel vastzitten aan het papieren segment, moeten als de weerga naar de digitale omgeving migreren. Uitgevers én journalisten moeten experimenteren. Dat betekent dat functieomschrijvingen in de journalisten-CAO minder heilig zijn en de CAO als geheel flexibeler moet worden. Journalisten moeten anders gaan schrijven, de artikelen moeten korter."

Waarop Elsbeth Etty reageerde met: "Dan kunnen wij dit gesprek helaas niet voortzetten."

Opinie

Kranten, omroepen en bibliotheken: tijd voor de focus op functies

Wim Keizer

Minister Plasterk van OCW steekt € 8 miljoen in een innovatiefonds voor de gedrukte pers,

€ 20 miljoen in bibliotheekinnovatie en € 500 miljoen in de publieke omroep.

Een commissie onder voorzitterschap van de bekende Nederlander **Elco Brinkman** mag bedenken waar die € 8 miljoen voor kranteninnovatie aan besteed moet worden.

Parallelen met de commissie-Calff dringen zich op. Net als bibliotheken, lopen kranten op tegen de effecten van de digitalisering van informatie. En net als bibliotheken lopen zij er tegen aan dat anderen zich op terreinen begeven die traditioneel tot de hunne behoorden.

Nog een parallel is het woord "verdienmodel", waar **Kees Spaan**, voorzitter van de brancheorganisatie Nederlandse Dagbladpers, over rept. De kranten moeten op zoek naar een *nieuw verdienmodel*, maar dat valt niet mee, omdat ze er zelf (door te weinig strategisch inzicht) aan hebben meegewerkt dat *de moderne mens* denkt dat alles op internet maar gratis is en tegelijk ook nog kwaliteit kan hebben.

Verdienmodel Schoolbieb

De bibliotheken hebben nog geen goed "verdienmodel" voor Schoolbieb kunnen verzinnen. Het verdienmodel dat de NBD bedacht had, gaat er van uit dat de bibliotheken in 2011 een bedrag van € 0,055 per inwoner moeten betalen en dat 80% van de bibliotheken meedoet. Maar de bibliotheken vonden het risico wel erg eenzijdig bij henzelf liggen en waren er ook van uit gegaan dat ze zelf het bedrag weer moeten kunnen terugverdienen bij de scholen. Een marktaandeel van 80% werd echter onrealistisch gevonden. De VOB wil na het definitieve afhaken van NDB/Biblion gaan praten met "die PSO's die belangstelling hebben voor alternatieve strategische opties voor de exploitatie van Schoolbieb". De grote vraag is of PSO's wel kunnen wat de NBD niet kon. De gemakkelijkste alternatieve strategische optie is natuurlijk gewoon subsidie in Schoolbieb blijven steken. Maar daarmee houdt dan de parallel met de krantenbedrijven meteen op, want die zien eigenlijk veel liever *minder* overheidsbemoedening dan meer overheidsbemoedening. Ze willen vooral een *level playing field* wat betekent: geen concurrentie met overheids gelden van o.a. publieke omroepen. En de € 8 miljoen innovatiegeld van OCW beschouwen ze als "kruimels", hoewel ze het bedrag wel zullen aanpakken.

Primair en secundair

Verdere verschillen dringen zich ook op. Krantenbedrijven zijn *primaire voorzieningen* op informatie- en opiniegebied. Ze bedruipen zichzelf door middel van abonnementen- en advertentie-inkomsten. Zij zijn *essentieel* voor de noodzakelijke geïnformeerdheid van de burgers in een democratische samenleving, samen met schrijvers en boeken-uitgevers.

Voor hun innovatie heeft de minister van OCW € 8 miljoen beschikbaar.

Bibliotheken zijn *secundaire voorzieningen*. Zij doen veel van hun werk met (voornamelijk via NBD/Biblion) gekochte media van uitgevers. Zij houden niet hun eigen broek op, maar worden voor 80% van hun kosten gesubsidieerd door de gemeenten. Zij zijn *nuttig* voor de goede geïnformeerdheid van de burger, maar minder essentieel dan de pers en andere uitgevers.

Voor hun innovatie heeft de minister van OCW € 20 miljoen beschikbaar. Verder is er dan nog een kleine € 6 miljoen aan bestel-takenbudget (na 2009 voor het op te richten sectorinstituut). Dus al met al ruim drie maal zo veel als voor de kranten, terwijl kranten voor de informatievoorziening en opinie-vorming volgens mij toch echt drie keer zo belangrijk zijn als openbare bibliotheken.

Oneigenlijke taken

En dan die € 500 miljoen voor de publieke omroep plus € 200 miljoen aan STER-inkomsten. Krijgen we daar voornamelijk een goede, volwassen audiovisuele informatievoorziening voor terug of gaat het vooral om entertainment?

De kranten klagen over de oneigenlijke taken die de publieke omroep oppakt met publiek geld (zoals bouwen en in de lucht houden van websites en het uitgeven van tijdschriften).

Doen de publieke bibliotheken ook niet aan oneigenlijke taken of hebben ze plannen in die richting? (zoals bouwen en inrichten van theaterzalen, exploiteren van *gamehalls* en café's voor "ontmoeting en debat"). Inmiddels lijkt het openbaar vervoer (ook heel goed voor ontmoeting en debat) bijna meer te doen aan leesbevordering dan de openbare bibliotheken. Zoals de sponsoring [door de NS van de gedichtendag](#).

Integrale benadering nodig

Kortom, ik denk dat het tijd wordt voor een *integrale benadering* van de principiële vraag hoe de voor de democratie noodzakelijke onafhankelijke en pluriforme informatievoorziening en opinievorming het beste in stand kan worden gehouden en wat de rol van de overheid daarin wel en niet hoort te zijn.

WRR-rapport

Een heel interessante aanzet voor die benadering is in 2005 al gemaakt met het rapport *Focus op functies* van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR). Zie ook [de site van de WRR](#). Ik publiceerde erover in [de Nieuwsbrief van februari 2005](#).

De WRR zei: "Een nieuwe landkaart is nodig: niet de afzonderlijke media en infrastructuren moeten als grondslag van het beleid worden genomen, maar de maatschappelijke functies waarin het medialandschap als geheel moet voorzien. Het gaat de samenleving immers niet om de afzonderlijke media, maar om de functies. In de uitwerking van het beleid zijn de afzonderlijke media en infrastructuren als aangrijpingspunten voor concrete interventies mogelijk nog wel belangrijk. Voor een analyse van publieke belangen kan de overheid zich echter beter baseren op de functies waarin dat landschap moet voorzien."

Weerbarstige praktijk

Maar de praktijk, waarin bestaande instellingen en infrastructuren er alles aan doen om te overleven, is natuurlijk zeer weerbarstig. Het is niet zo makkelijk om de voor de democratie essentiële maatschappelijke functies voorop te stellen en voorbij te gaan aan de (kortere-termijn-)belangen van bestaande instellingen, of het nou omroeporganisaties, bibliotheekorganisaties of uitgevers van kranten, tijdschriften en boeken zijn.

We zien dat alleen al in ons eigen kleine bibliotheekwereldje, waar ambitieuze basisbibliotheken, al dan niet opgeschaalde PSO's, de VOB en NBD/Biblion elkaar in wisselende coalities proberen af te zwakken of te versterken.

Google Paradox: Einde van boek aangekondigd in boeken

Andrew Keen, bekend van zijn boek *The cult of the amateur, how today's internet is killing our culture and assaulting our economy*, ziet ook andere ontwikkelingen. Onder het kopje [How the internet is saving our culture](#) maakt hij melding van de nieuwe nieuwswebsite GlobalPost, opgericht door de ervaren journalist Philip Balboni.

Hij signaleert verder twee boeken over Google, *What Would Google Do?* en *Elsewhere USA*.

Keen noemt het een paradox dat de ondergang van het boek wordt voorspeld in boeken en kondigt meteen zijn eigen nieuwe boek [The Google Paradox](#) aan: "The irony of *Elsewhere USA* and *What Would Google Do?* is that both books rely on the five hundred year-old technology of Johannes Gutenberg's moveable type to explain the wrenching digital transformation of the 21st century. These are both printed books about the death of the printed book. That is *The Google Paradox*. And it will be published some time next year, so long as I can find a traditional publisher sufficiently myopic to pay me to write a 65,000 word obituary notice for their own business."

Zie ook verder de [site van Keen](#). Vaak de moeite waard.

Google grootste digitale bibliotheek ter wereld?

Wordt Google de grootste digitale bibliotheek ter wereld en misschien ook de grootste digitale boekhandel? Dat vraagt **Robert Darnton** zich af in een [artikel](#) *Google & The Future of Books* in the *New York Review of Books*. Google had eind 2008 al zeven miljoen boeken gedigitaliseerd en kan daarmee doorgaan, omdat er een "settlement" is bereikt tussen Google enerzijds en de Amerikaanse *Authors Guild* en de *American Association of Publishers* anderzijds.

Hoewel Darnton de missie van Google ("toegang tot informatie bevorderen") lovenswaardig noemt, vraagt hij zich toch wel af of we blij moeten zijn met een monopolist op dit terrein. Wat gebeurt er als Google winst belangrijker gaat vinden dan toegang?

Darnton vindt dat de toegang tot informatie een *publieke zaak* is, maar meent ook dat degenen die daar voor hadden moeten opkomen hebben zitten slapen. "Action by Congress and the Library of Congress or a grand alliance of research libraries supported by a coalition of foundations could have done the job at a feasible cost and designed it in a manner that would have put the public interest first."

En: "Why the public authorities slept, Google took the initiative."

En: "As an unintended consequence, Google will enjoy what can only be called a monopoly – a monopoly of a new kind, not of railroads or steel but of access to information. Google has no serious competitors."

Darnton gaat ook in op de geschiedenis van het Amerikaanse auteursrecht en de in die geschiedenis steeds wisselende balans tussen het private belang van de auteurs/ uitgevers en het publieke belang van onbelemmerde toegang tot informatie.

Nicholas Carr, net als Keen een interessante blogger, [verwees](#) naar het artikel van Darnton.

Obama noemt bibliotheken in economisch herstelplan en leest 's ochtends kranten

De nieuwe Amerikaanse president, **Barack Obama**, heeft in zijn aangekondigde herstelplan voor de economie ook openbare bibliotheken genoemd.

O.a. de VOB-site maakte daar [melding](#) van.

En **Juurd Eijsvogel** vertelde in NRC Handelsblad van 30 januari dat Obama 's ochtends verscheidene kranten leest: [Greep op de chaos aan de ontbijttafel](#).

Eijsvogel zegt o.a.: "Waar Obama 's morgens behoefte aan heeft is overzicht, greep op de chaotische werkelijkheid van de wereld die zich opdringt zodra hij in de Oval Office aan zijn werkdag begint. En dat is precies wat de krant iedere dag in de aanbieding heeft: de mogelijkheid om er al bladerend, lezend, grasduinend of koppensnellend, in tien minuten dan wel een half uur of meer, achter te komen wat er zo'n beetje speelt. Niet alleen maar wat de toptien is van acute bedreigingen voor het vaderland, potentiële oorlogen en andere rampen. Maar ook een ontspannen schets van het dagelijks leven in

Teheran, een beschouwing over de toekomst van de gloeilamp of een reportage uit de binnenstad van Los Angeles, de sportwereld of Brussel – om maar een greep te doen. Van alles wat je nodig kan hebben om vat te krijgen op de wereld en je oordeel te scherpen.

Want dat is eigenlijk wat de krant verkoopt en waardevol maakt – voor iedereen die wel eens op straat komt of deelneemt aan het leven. Het internet heeft ongelooflijk veel te bieden, maar ook nog veel te leren van de krant – vooral bij het bieden van overzicht in een tijdspanne die te overzien is. Nu de onzekerheden met de financiële crisis iedere dag toenemen, zal ook de behoefte groeien om verslag, uitleg en analyse van wat er gebeurt.”

"Long tail muziek valt tegen"

Gelovigen in de zegeningen van de "long tail" werden 29 december 2008 opgeschrikt door een [bericht in NRC Handelsblad](#) met de kop "De 'long tail' van online muziek valt tegen”.

Het bericht meldt dat in tegenstelling tot de voorspellingen uit het boek van **Chris Anderson** dat de nichemarkt de mainstreammarkt zou overstijgen de grootste hits nog steeds de grootste omzet genereren.

Colofon

De Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk is een uitgave van de volgende 9 organisaties: Biblionet Drenthe, Biblioservice Gelderland, Servicecentrum Flevolandse Bibliotheken (SFB), BibliotheekService Centrum Utrecht (BiSC), ProBiblio (Noord- en Zuid-Holland), Zeeuwse Bibliotheek, Cubiss (Noord-Brabant), Bibliotheekhuis Limburg en Vereniging Netwerk van Directeuren (NvD)

De relatie tussen deze 9 organisaties en de redacteur is geregeld in een redactiestatuut.

De Nieuwsbrieven zijn digitaal ontsloten op de website van de Vereniging Netwerk van Directeuren, www.directeuren.net.

Feiten en opinies

"Comment is free, but facts are sacred".

De feiten zijn de feiten. Die behoren zo correct mogelijk te worden weergegeven. Daar mag u de redacteur op aanspreken.

Opinies, van wie dan ook, zijn maar opinies, maar wel beter naarmate ze meer op feiten steunen of althans niet met de bekende feiten in tegenspraak zijn.

Opinies mag u aanvechten. Graag zelfs. De bibliotheekvernieuwing verdient meer discussie in het openbaar. Reacties worden geplaatst als voornaam, achternaam en (indien aanwezig) functie vermeld worden. Ze kunnen worden gemaïld aan wkeizer@soobbozh.nl.